

Vrede op school

Van scholen wordt verwacht dat zij aandacht besteden aan de persoonlijke en maatschappelijke vorming van leerlingen. De vraag is hoe je dat succesvol kunt doen. Uit een evaluatieonderzoek naar De Vreedzame School blijkt het goed mogelijk om als school het gedrag van leerlingen positief te beïnvloeden. Tenminste, als we burgerschapsvorming niet als een vak zien, maar onze scholen inrichten als oefenplaats.

De Vreedzame School is relatief bekend, mede dankzij de betrokkenheid van de Utrechtse pedagoog Micha de Winter (zie kader en Didactief januari 2013). Het wordt gebruikt op krap 600 basisscholen, bijna 1 op de 10. Niet allemaal zijn ze even succesvol geweest de afgelopen tien jaar bij het invoeren van het programma. De ene school benut de mogelijkheden die het biedt nu eenmaal beter dan de andere. Dat blijkt uit onderzoek onder 131 scholen die al drie jaar of langer met het programma werken. Er werd niet louter gekeken

naar de effectiviteit, maar vooral ook naar *waarom* en in welke *context* het programma effectief zou kunnen zijn.

De resultaten laten zien dat de deelnemende scholen vinden dat er sprake

is van een aantoonbaar verschil in schoolklimaat en gedrag van leerlingen, voor en na de invoering van De Vreedzame School. Scholen merken een afname van het aantal conflicten. Leerkrachten geven op grote schaal aan dat leerlingen zich rustiger en verantwoordelijker gedragen. Ze gaan respectvoller

met elkaar om, houden zich beter aan afspraken, hebben minder conflicten, verwoorden zaken beter en laten zich beter aanspreken door leerkrachten van jongere groepen. Leerkrachten ervaren dat er een beter klimaat is om les te kunnen geven.

Het onderzoek geeft tevens aan dat het programma beklijft. Het wordt een aantal jaren na de invoering nog door het grootste deel van de scholen gebruikt. Slechts een zeer klein percentage van de scholen (3%) geeft aan niet meer met het programma te werken.

Van harte aanbevolen

Op basis van dit onderzoek en een uitgebreid literatuuronderzoek is een vijftal aanbevelingen voor burgerschapsonderwijs mogelijk:

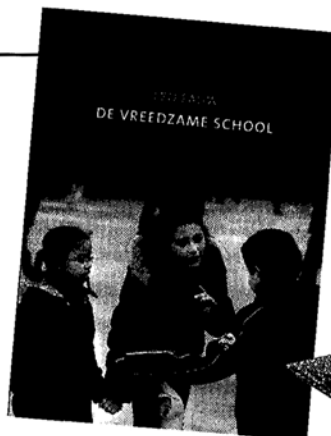
Vrijblijvendheid ten opzichte van de inhoud van burgerschapsonderwijs leidt tot versnippering en zinloze projecten.

Er is een inhoudelijke 'kapstok' nodig, en een uitwerking van 'democratisch burgerschap' leent zich daar goed voor. Zorg ook voor een uitgewerkt leerplan en leerlijnen, schoolbreed, in alle leerjaren. Die 'kapstok' is sturend voor het gedrag van leerkrachten.

Hier en daar zitten leerlingen zelfs in sollicitatiecommissies voor nieuwe leraren

De Vreedzame School is een programma dat de school helpt een democratische gemeenschap te vormen, waarin kinderen op een vanzelfsprekende manier democratie ervaren. Kinderen krijgen een stem en worden actief aangesproken op hun verantwoordelijkheid voor hun omgeving, voor de schoolgemeenschap en de samenleving. Het programma besteedt aandacht aan basale burgerschapscompetenties zoals op een democratische manier met elkaar beslissingen nemen, open staan voor verschillen, constructief conflicten oplossen, omgangsvaardigheden en verantwoordelijkheid nemen voor de gemeenschap.

De Vreedzame School, Leo Pauw, Uitgeverij SWP, ISBN 90 8850 4341. Prijs € 24,90.

in de klas en in de school, of door middel van een groepsvergadering (bijvoorbeeld over de invulling van de sportdag of het schoolkamp). Wel is het van belang om dat democratisch speelveld af te bakenen: waar mogen leerlingen bij ons op school wel en niet over meepraten? Teams kunnen verschillen in de mate waarin de leerlingen ruimte krijgen: er zijn scholen die leerlingen opnemen in de sollicitatiecommissie voor nieuwe leerkrachten.

★ Gedrag wordt voor een groot deel bepaald door de 'sociale norm': wat wordt er van mij in deze situatie verwacht? Het morele klimaat blijkt een betere voorspeller van gedrag dan de vaardigheden waarover leerlingen beschikken. Een programma voor burgerschapsvorming dient zich dan ook te richten op het realiseren van een positief sociaal en moreel klimaat in klas en school. Scholen blijken sterk te verschillen in de mate waarin directie en personeel de waarden van het programma expliciet uitdragen naar leerlingen, ouders, personeel en naar de omgeving van de school. Voorbeeld: een schoolleider die een conflict tussen een ouder en een leerkracht helpt oplossen door de stappen van bemiddeling toe te passen en zelf als mediator te fungeren.

★ Een programma voor burgerschapsvorming dient leerlingparticipatie te bevorderen en de school als oefenplaats in te richten. Dat betekent dat leerlingen een stem krijgen, mogen meedenken over zaken die hen aangaan. Dat kan bijvoorbeeld door commissies

★ De invloed van een programma voor burgerschapsvorming wordt versterkt door het betrekken van ouders, de lokale gemeenschap en andere pedagogische contexten als partner. Zo blijkt de verbreding van De Vreedzame School naar De Vreedzame Wijk zeer succesvol. Alle instellingen om de school heen, maar ook ouders, bewoners, vrijwilligers worden geïnformeerd over en getraind in het toepassen van de pedagogische principes van De Vreedzame school, zodat kinderen niet langer in 'gescheiden werelden' leven, maar overal dezelfde verwachtingen ervaren.

★ De implementatie van dit soort programma's verloopt succesvoller als de schoolleider krachtig leiding geeft aan de vernieuwing, als er ook aandacht uitgaat naar leerkrachtvaardigheden en -attitudes, en als het invoeringstraject schoolbreed en meerjarig is. ■

Dr. Leo Pauw is werkzaam bij de CED-Groep. Hij ontwierp in 1999 De Vreedzame School, en is nu projectleider van De Vreedzame School en van diverse ontwikkelprojecten op het terrein van democratisch burgerschap (waaronder De Vreedzame Wijk, in samenwerking met Micha de Winter van de Universiteit Utrecht).

Scholen zijn wettelijk verplicht aandacht te besteden aan actief burgerschap en sociale integratie. Lees ook het interview op p. 8-10 en het dossier Burgerschap op www.didactiefonline.nl